

Методика. Практика. Експеримент

Освітній округ як інноваційна модель управління: експеримент триває

Едуард СОФ'ЯНЦЬ,

кандидат педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України, заслужений учитель України, радник ректора Донецького ОІППО

Актуальність створення та функціонування освітніх округів обумовлена темпом і характером змін, що відбуваються у соціальній, економічній та виробничій сферах суспільства. Яскравий приклад тому – підвищений інтерес до цього питання як владних структур, так і громади.

У серпні 2010 року Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Положення про освітній округ, а у вересні 2012-го Розпорядженням Уряду схвалено методичні рекомендації щодо складання регіональних планів створення освітніх округів та модернізації мережі професійно-технічних та загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема шкіл-інтернатів. Прийняття цих документів було обумовлено необхідністю забезпечення доступності освіти для всіх дітей незалежно від місця проживання та раціональної концентрації ефективного використання матеріальних і кадрових ресурсів. Вони стали нормативною базою для створення освітніх округів. Але для їхнього успішного функціонування не вистачає документів прямої дії, які б регламентували взаємини між управліннями (відділами) освіти та радами освітніх округів, радами освітніх округів та їх суб'єктами, управліннями (відділами) освіти та керівниками закладів освіти, що не увійшли до освітніх округів.

Таким самим важливим питанням, що потребує рішення, є розроблення механізму змін у статуті закладів освіти (опорних шкіл освітніх округів та їх суб'єктів).

Аналіз спеціальної літератури та дисертаційних досліджень показує, що проблема формування єдиної цілісної системи освіти розглядається переважно на державному та регіональному рівнях. Перші кроки в обґрунтуванні процесів оптимізації мережі шкіл в Україні та пов'язаних з цим змін в управлінні ними розглядають П.Кульпін, Ю.Луковенко, І.Осадчий, О.Пастовенський, В.Проскурнін.

Розроблення та реалізація моделі освітнього округу як форми управління загальною середньою освітою на території сільського району є актуальною

практико-орієнтованою педагогічною проблемою, що потребує дослідження таких питань, як внесення змін у статут опорної школи освітнього округу та його суб'єктів, нормативно-правові основи мережевого фінансування освітніх послуг, взаємодія ради округу з іншими управлінськими структурами. Експериментальною базою дослідження на Донеччині став освітній округ №9 Волноваського району, до якого увійшли Хлібодарівський НВК «ЗОШ I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад», Кіровська ЗОШ I–III ступенів, Златоустівська ЗОШ I–III ступенів, Калінінська ЗОШ I–II ступенів, Будинок дитячої творчості села Хлібодарівка, Златоустівський центр народної творчості, Златоустівський ДНЗ №6.

На першому етапі (січень 2010 – серпень 2011) було проведено аналіз наукових досліджень і педагогічного досвіду з проблеми експерименту, а також здійснювався добір емпіричного матеріалу, пошук підходів до його інтерпретації. Створено базу інформаційних даних щодо готовності педагогів до роботи в умовах освітнього округу, групи потенційних замовників на освітні послуги та сформульовано гіпотезу дослідження, що ґрунтується на припущенні: освітній округ, як нова модель управління освітою, забезпечить оптимальне використання ресурсів щодо поліпшення якості освіти сільських школярів за умов:

- підтримання органами місцевого самоврядування ідеї нової моделі управління;
- побудови моделі освітнього округу, організаційно-управлінського забезпечення процесу створення та контрактних відносин між його суб'єктами;
- науково-методичної підтримки експериментально-дослідної роботи; застосування еволюційних

засобів перебудови організаційної структури управління освітнім округом з використанням сучасних проектних технологій управління;

– формування педагогічної та громадської думки щодо навчання учнів в умовах нового освітнього середовища; підготовки кадрів до виконання посадових обов'язків у межах нової моделі управління.

Результатом роботи на підготовчому етапі стало розроблення нормативних документів: Концепції спільної діяльності суб'єктів освітнього округу, Положення про освітній округ, Положення про соціально-психологічний пункт освітнього округу, організаційно-управлінський механізм взаємодії суб'єктів освітнього округу. Це дало можливість у вересні 2011 року перейти до реалізації програми дослідження.

На другому етапі (вересень 2011 – серпень 2013) було теоретично перевірено ефективність розробленого інструментарію, змодельовано процедуру взаємин ради округу з відділом освіти, здійснено експериментально-дослідну роботу, а саме: апробацію моделі освітнього округу як форми управління на території сільського району, моделей профільного навчання та моделі методичної роботи в окрузі на засадах мережевої взаємодії.

Керівники шкіл освітнього округу розробили Єдиний робочий навчальний план, на підставі якого з 1 вересня 2011 року організовано навчально-виховний процес, відпрацьовано форми документів контрольної-оцінювальної діяльності, графік перевезення дітей до опорної школи та режим роботи закладів освіти. Водночас відбувалася підготовка педагогічних кадрів до опанування новими інформаційними технологіями: за Програмою «100 відсотків» підготовлено 86% всіх педагогів округу, за програмою «Учителі в онлайні» – 78%. Науково-практичний супровід здійснювали працівники Донецького ОІППО та методичного кабінету відділу освіти Волноваської райдержадміністрації шляхом курсового корпоративного навчання з проблеми «Формування інноваційної культури педагогічних кадрів», системи тренінгів, майстер-класів, наукового консультування та залучення до роботи у творчих групах. Проведена робота визначила зміни в оцінці самої ідеї освітнього округу, що знайшла підтримку в учнів та батьків – 56 %, учителів – 68%. Експеримент ще триває, але сьогодні можна вже говорити про його практичну значущість і наукову новизну.

Практичне значення дослідження в тому, що було розроблено й реалізовано в нормативних документах і рекомендаціях основні положення щодо статусу освітнього округу, структура якого охоплює дві підсистеми: власне педагогічну, що містить елементи, які характеризують специфіку освітнього округу, й управлінську, що здійснює адміністративне, економічне, програмно-методичне, організаційне регулювання та створює умови для функціонування освітніх установ.

Освітній округ дає змогу послідовно вибудувати систему взаємозв'язків між сферою освіти та населенням, загальноосвітніми навчально-виховними та позашкільними закладами, задовольняючи потреби учнів, батьків і педагогів. Їх організація має на меті створення умов для поглибленого вивчення різних предметів, модернізацію профорієнтаційної роботи, задоволення різних інформаційних та розважальних потреб учнів.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження у тому, що освітній округ необхідно розглядати не лише «як добровільне об'єднання у межах адміністративно-територіальних одиниць навчальних закладів», а й як інноваційну модель управління освітою. Це новий рівень в управлінській вертикалі, який вносить суттєві зміни в територіальну систему управління. Фактично функціонування освітніх округів потребує перегляду основних функцій управлінь (відділів) освіти, побудови організаційно-управлінського механізму взаємодії управлінь (відділів) освіти з директором опорної школи, радою округу, суб'єктами освітніх округів та керівниками шкіл, що не входять до складу освітніх округів. Ці питання перебувають у стадії розроблення.

Оприлюднення перших результатів експериментально-дослідної роботи відбулося на обласних семінарах керівників опорних шкіл (2011–2012 рр.), на обласному форумі «Освітня система округу: принципи формування, досвід та проблеми функціонування», у журналі «Світ виховання» (2012, №5), «Освітній округ як інноваційна модель управління: експеримент триває» (Донецьк, «Витоки»). У 2012 році експериментальна діяльність перейшла на формувальний етап, тривалість якого – два навчальні роки: 2012/2013, 2013/2014.

Особливості цього етапу полягають у перевірці гіпотези дослідження. Передбачається перевірити ефективність:

- педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього округу щодо надання якісних освітніх послуг населенню;
- економічних відносин на підставі поширення практики програм (проектів), що забезпечують визначення конкретних напрямів розвитку системи освіти;
- мережевої різнорівневої взаємодії методичної служби у підготовці педагогічних та керівних кадрів;
- освітнього округу як державно-громадської форми управління;
- реалізації принципу співвідношення централізації та децентралізації при формуванні освітніх округів;
- удосконалення нормативної бази щодо проблем фінансування освітніх послуг;
- формування суспільної думки та думки педагогічної спільноти щодо необхідності реструктуризації мережі освітніх установ з метою забезпечення безкоштовної якісної освіти.

Перевірка ефективності дослідження має відбуватися на критеріальних засадах. Пропонуємо

Таблиця 1

КРИТЕРІЇ	Оцінка в балах		
	3	2	1
<i>Критерії ефективності економічної діяльності освітнього округу</i>			
1. Зниження собівартості освітніх послуг			
2. Поліпшення доступу до основних послуг			
3. Оптиміальне використання наявних ресурсів суб'єктів округу			
4. Раціоналізація освітніх витрат			
5. Створення фондів позабюджетних коштів			
6. Поширення на базі закладів освіти надання платних послуг			
7. Розроблення та реалізація спільних інвестиційних проєктів			
<i>Критерії ефективності різномірневої мережевої взаємодії і методичної служби в підготовці педагогічних та керівних кадрів</i>			
1. Наявність узгоджених цілей і завдань на період проведення експериментально-дослідної роботи			
2. Кооперація (взаємодія) методичних служб на договірній основі для розв'язання актуальних проблем освіти та задоволення освітніх запитів населення			
3. Оптиміальне використання кадрових, науково-методичних ресурсів методичних служб різного рівня			
4. Випереджувальний характер підготовки педагогічних і керівних кадрів до спільної навчально-виховної та управлінської діяльності			
5. Адекватність змісту, форм, методів науково-методичного супроводу до цілей формування та розвитку професійної компетентності			
6. Моніторинг рівня професійної компетентності педагогічних і керівних кадрів на всіх етапах педагогічного дослідження			
<i>Критерії ефективності освітнього округу як державно-громадської форми управління</i>			
1. Децентралізація управління (перерозподіл функцій і повноважень між органами державного управління місцевого самоврядування та суб'єктами освітніх округів)			
2. Наявність структурно-функціональної моделі управління освітнім округом на державно-громадських засадах			
3. Функціонування у межах округу організаційної системи управління, що підтримує стратегію розвитку освітнього округу			
4. Формування громадської думки з актуальних питань освітньої політики			
5. Автономність закладів освіти. Межі автономності			

варіант критеріїв, розроблених творчою групою освітнього округу (див. табл. 1).

Експеримент триває до 2014 року. Попереду аналіз змін, отриманих під час експерименту, визначення векторів подальшої оптимізації діяльності освітніх установ у межах освітнього округу з метою забезпечення доступності якісної освіти для сільських школярів.

Література:

1. *Положення* про порядок створення, реорганізацію і ліквідацію навчально-виховних закладів (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. №228 /зі змінами і доповненнями/) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/228-94-p>
2. *Положення* про загальноосвітній навчальний заклад (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №778) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/778-2010-p>
3. *Положення* про освітній округ (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №777) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-p>
4. *Пастовенський О.В.* Оптимізація мереж загальноосвітніх навчальних закладів: Навчальний посібник / О.В. Пастовенський, М.М. Осадчий. – Київ: Поліграфкнига, 2010. – 112 с.

Анотації

Едуард СОФ'ЯНЦ

Освітній округ як інноваційна модель управління: експеримент триває

У статті проаналізовано досвід планування експериментально-дослідної роботи з проблеми «Освітній округ – інноваційна модель управління». Дослідження проведено на базі освітнього округу №9 Волноваського району на Донеччині. Доведено, що розроблення моделей освітнього округу з урахуванням соціокультурного середовища потребує експериментальної перевірки деяких нормативних та теоретичних положень.

Ключові слова: освітній округ, експеримент, управління.

Едуард СОФ'ЯНЦ

Образовательный округ как инновационная модель управления: эксперимент продолжается

В статье проанализирован опыт планирования экспериментально-исследовательской работы по проблеме «Образовательный округ – инновационная модель управления». Исследование проведено на базе образовательного округа №9 Волноваского района на Донеччине. Доказано, что разработка моделей образовательного округа с учетом социокультурной среды требует экспериментальной проверки некоторых нормативных и теоретических положений.

Ключевые слова: образовательный округ, эксперимент, управление.

Eduard SOFYANTS

Educational district as innovative model: the experiment is going on...

The article deals with the analysis of the experience of planning of the experimental-researching work on the problem «Educational district is an innovative model of management». The researching was made on the basis of the educational district №9 in Volnovakha district of Donetsk region.

It is proved that the development of the models of educational district taking to the consideration the sociocultural area needs the experimental testing of some regularotary and theoretical laws.

Keywords: educational district, experiment, management.

ВІТАЄМО!

Будівничий освітянської справи

До ювілею Едуарда Соф'янца

Цього року виповнюється 75 років відомому науковцеві і знаному в широких освітянських колах педагогу-практику, творчій багатогранній людині – Едуардові Матвійовичу Соф'янцу. Він народився 27 липня 1938 року в місті Авдіївка Донецької області. Відтоді пройшов довгий шлях від учителя до вченого-педагога. В 1991 році захистив кандидатську дисертацію за актуальною та перспективною темою «Система науково-методичної роботи в області в умовах перебудови школи».

Саме тоді українська школа потребувала особливого, нового підходу до її організації і змісту. Зі сторінок його дослідження пролунали такі суттєві й актуальні нині поняття, як гуманізація й гуманітаризація, демократизація навчального процесу, розвиток творчого потенціалу особистості. Науковець представив нове осмислення перебудови всієї діяльності школи, що, у свою чергу, створювало великі можливості для впровадження нових підходів до методичної роботи з учителями.

Едуард Матвійович – член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, пердусім учений, особистість, яка сходинка за сходинкою реалізувала своє покликання. Від 1972 року

Едуард Матвійович обіймав посаду завідувача міського відділу народної освіти м. Горлівки. Багато сил та енергії було віддано праці в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, ректором якого працював Едуард Матвійович.

За копітку працюю 22 квітня 2004 року він був нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України із врученням пам'ятної відзнаки «За вагомий особистий внесок у розвиток післядипломної педагогічної освіти, високий професіоналізм».

Сьогодні Едуард Матвійович також бере активну участь у діяльності рідного навчального закладу, працюючи на посаді радника ректора Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Слово досвідченого педагога є важливим дороговказом для всіх, хто продовжує його справу, дослухається до його порад.

З нагоди ювілею хотілося б побажати Едуардові Матвійовичу наснаги, творчості, активної співпраці з молодю когортою педагогів. Многая літа, дорогий ювіляре!

Друзі, колеги

